

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ОРГАНІЗАЦІЮ ЕФЕКТИВНОГО МЕДИЧНОГО ТА ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Панфілова Г.Л., Чернуха В.М., Лебедин А.М, Мороз С.Г.

Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна

economica@nuph.edu.ua

Резюме. В статті представлені результати структурного аналізу даних Державного бюджету України, який був затверджений у відповідному порядку на 2024 рік. Представлено результат аналізу витрат країни у 2024 році у порівнянні з аналогічними даними 2023 року, в т. ч. в сфері охорони здоров'я. Дана загальна характеристика формування витратної політики держави, визначені пріоритетні її напрямки реалізації на шляху виконання гарантій з медичного та фармацевтичного забезпечення населення країни у 2024 році. Окреслені особливості у формуванні витратної політики держави за умов впровадження воєнного стану в країні.

Ключові слова: *Державний бюджет країни, витрати державного бюджету, медична допомога, система охорони здоров'я, фармацевтична допомога*

Вступ. Система охорони здоров'я належить до важливих складових макроекономічного комплексу будь-якої держави та виконує важливі соціальні функції [5,7-9]. Ефективність функціонування цієї системи у значній мірі впливає на суспільну стабільність у державі та формує об'єктивне підґрунтя задля підвищення добробуту людей та країни в цілому [5,10,11].

З 24.02.2022 року Україна та й весь світ почав жити у нових реаліях. Військова агресія з боку сусідньої країни призвела до кардинальних змін практично у всіх сферах функціонування держави. Фінансово-економічна криза та суспільні потрясіння, що мали місце на початку весни 2022 року вплинули на стан української макроекономічної системи. В той же час, незважаючи на війну та зазначені кризові явища 9.11.2023 р. в країні у другому читання був прийнятий в цілому проєкт Закону України «Про Державний бюджет на 2024 р.» [1,2]. Вже 28.11.2023 р. зазначений законопроект був повернутий за підписом Президента України, що вказує на

оперативність реагування держави на потреби країни у формуванні повноцінного фінансового забезпечення її діяльності на наступний рік.

Вчасний розгляд та прийняття у відповідному порядку цього важливого документу напряду впливає на можливість ефективно виконувати всі зобов'язані держави перед населенням країни, в т. ч. за програмою «Доступні ліки» [4]. Особливо ця програма має значення для прифронтових регіонів країни, які постійно потерпають від воєнних дій та мають безліч соціальних проблем, які необхідно вирішувати оперативно та максимально ефективно. Означене твердження й обумовило актуальність проведення наших досліджень.

Мета. Проведення структурного аналізу витрат, що передбачені у Державному бюджеті країни на 2024 рік та окреслення пріоритетних напрямків формування витратної політики держави за умов воєнного стану в країні, в т. ч в сфері охорони здоров'я.

Методи та матеріали. Застосовувалися дві умовні групи методів аналізу, а саме – загальнотеоретичні (історичний, порівняння, графічний, дедуктивний, бібліографічний та інші) та прикладні, які використовуються в організаційно-економічних досліджень, в т. ч. у фармації. Нами був проведений структурний аналіз витрат Державного бюджету України на 2024 рік та порівняльний аналіз цих показників з аналогічними даними за 2023 рік за різними напрямками, в т. ч за витратами на охорону здоров'я. Використовувалися дані, які представлені на офіційному сайті Верховної Ради України, а також матеріали, що представлені у спеціалізованих виданнях [1-3]. Аналіз динаміки змін показників здійснювався за допомогою відповідних коефіцієнтів ($k_{2024/2023}$) [6]. Обробка статистичних показників здійснювалась за допомогою ліцензійного програмного забезпечення.

Результати досліджень. За даними аналізу структури Державного бюджету країни на 2024 р. встановлено, що реальне зростання показників внутрішнього валового продукту (ВВП) у 2024 році може сягнути 4,6%,

інфляція на рівня 9,7%, а середньо прогнозований курс долару США може дорівнювати значенню 40,7 грн (табл. 1) [1,2]. Показників видатків країни становлять 3,31 трлн грн, а доходна частина – 1,77 трлн грн. Слід зазначити, що у порівнянні з минулим роком, спостерігається суттєве зростання цих базових макроекономічних показників розвитку країни, що є позитивною характеристикою розвитку процесу, якій ми розглядаємо. При цьому, як бачимо за даними основних макроекономічних показників розвитку країни, у 2024 році очікується значний дефіцит Державного бюджету на рівні 1,54 трлн грн.

Таблиця 1

Основні макроекономічні показники, які представлені у Державному бюджеті України на 2024 р. та структура витрат Державного бюджету [1]

Показники аналізу	Значення та одиниці виміру (% або млрд. грн/дол США)
Макроекономічні показники	
Зростання ВВП (прогноз)	4,6%
Інфляція (прогноз)	9,7%
Рівень безробіття (прогноз)	18,7%
Середньорічний курс валют (прогноз)	40,7 грн/дол.
Доходи Державного бюджету	1,768 млрд грн
Витрати Державного бюджету	3,309 млрд грн
Дефіцит Державного бюджету	1,571 млрд грн
Потреба у зовнішніх запозиченнях	41,0 млрд дол США
Пріоритетні напрямки витрати Державного бюджету України	

Оборона та безпека	1692,6 млрд грн
Соціальний захист	469,4 млрд грн
Охорона здоров'я	201,7 млрд грн
Освіта	179,1 млрд грн
Підтримка ветеранів	14,3 млрд грн

Зазначений дефіцит Державного бюджету на 2024 рік буде забезпечуватися зовнішніми позиками, а також міжнародною фінансовою допомогою.

Заплановано, що з 01.01.2024 р. прожитковий мінімум на одну особу в країні на буде становити 2920 грн, а мінімальна заробітна плата підвищиться до 7100,00 грн, а вже з 01.04.2024 р. цей показник зросте до 8000,00 грн (приріст на 12,68%). Як бачимо за даними табл. 1 пріоритетними статтями витрат, що представлені у Державному бюджеті країни на наступний рік є:

- оборона та безпека;
- соціальний захист населення;
- охорона здоров'я;
- освітянська сфера;
- соціальний захист та підтримка ветеранів (рис.1) [1,2].

В цілому, на державну підтримку вищенаведених сфер діяльності держави передбачається витрати 2557,1 млрд грн, що складає 77,28% від загального показника від всіх витрат Державного бюджету у 2024 р. Планується, що основні витрати Державного бюджету України на 2024 рік, які пов'язані з обороною та безпекою держави будуть забезпечуватися внутрішніми надходженнями коштів за рахунок податків, митних платежів,

дивідендів державних компаній та організацій, надходженням від приватизації та коштів від розміщення облігацій внутрішніх державних позик (ОВДП) [1] .

Рис. 1 Аналіз структури витратів Державного бюджету на 2024 р. у розрізі Міністерств та відомств [1,2]

Заплановано, що вся міжнародна підтримка та запозичення будуть спрямовані на підтримку суто соціальної сфери діяльності держави. Цей показник дорівнює значення 469,4 млрд грн. Таким чином можна стверджувати, що Державний бюджет на 2024 рік є документом, який повністю відповідає реаліям функціонування країни за умов воєнного стану.

На потреби системи охорони здоров'я передбачається витратити 201,7 млрд грн. Аналіз структури цих витрат за окремими статтями витрат представлено у табл. 2. Нами встановлено, що цей показник становить 6,1% від загальних витрат, які заплановані у Державному бюджеті країни на 2024 р. Крім цього, витрати на охорону здоров'я у 2024 р. будуть становитиме менше, ніж 3,0% від ВВП країни. Цей макроекономічний показник, порівняно з іншими країнами ЄС, має відносно низькі значення. При цьому слід зазначити, що витрати на охорону здоров'я у 2024 р., порівняно з даними 2023 р,

збільшилися на 13,1% в абсолютних значеннях (обсяг фінансування потреб у національній валюті).

Таблиця 2

Аналіз структури витрат, які передбачені у Державному бюджеті на охорону здоров'я у 2024 р.

Основні видатки у відповідності до відомчої і програмної класифікації та кредитування державного бюджету	Показник фінансування (млн. грн)		к зростання/ зниження,
	2024 р., (млн грн)	2023 р., (млн грн)	
Міністерство охорони здоров'я України	198959,4	176325,7	1,13
Громадське здоров'я та заходи боротьби з епідеміями	4925,7	3798,6	1,30
Медична допомога та соціальна реабілітація військовослужбовців у Клінічній лікарні «Феофанія»	200,0	–	–
Загальнодержавні заклади та заходи у сфері медичної освіти	139,0	138,4	1,01
Спеціалізована медична допомога, що надається загальнодержавними закладами охорони здоров'я	2137,8	2053,8	1,05
Спеціалізована медична допомога, що надається закладами охорони здоров'я наукових установ та закладів вищої освіти	3540,3	2453,7	1,44
Медична допомога, що надається санаторно-курортними закладами	785,4	730,7	1,08
Спеціалізована медична допомога, що надається в амбулаторних умовах закладами охорони здоров'я наукових установ та	373,5	318,5	1,17

закладів вищої освіти, а також загальнодержавними закладами охорони здоров'я			
Організація і регулювання діяльності установ та окремі заходи в системі охорони здоров'я	1666,9	589,0	2,83
Забезпечення медичних заходів окремих державних програм та комплексних заходів програмного характеру	12106,0	10008,1	1,21
Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей	1714,8	2177,7	0,78
Відновлення і розвиток стійкої національної моделі медичної галузі України	2828,7	532,0	5,31
Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками	181,6	101,7	1,79
Національна служба здоров'я України	158933,1	142928,8	1,11
Реалізація програми державних гарантій медичного обслуговування населення	158752,2	142748,2	1,11
Міністерство охорони здоров'я України (загальнодержавні видатки та кредитування)	2771,2	2034,5	1,36
Усього	201730,6	178360,2	1,31

Як свідчать дані табл. 2 найбільш витратна частина кошторису Міністерства охорони здоров'я є фінансування програми державних гарантій медичного обслуговування населення. Так, на реалізацію цих заходів передбачається витрати із Державного бюджету країни 158,8 млрд грн, що на 11,2% більше, ніж дані попереднього 2023 року (142,75 млн грн). Це свідчить про поширення цих програм, а також їх якісне оновлення за спектром наданих

послуг та можливостями компенсації вартості фармацевтичного забезпечення громадян країни. Як відомо, основним розпрядником від держави цих коштів є Національна служба охорони здоров'я (НСЗУ). На керівництво та управління у сфері державних фінансових гарантій медичного обслуговування населення в Держбюджеті України на 2024 р. передбачено 181 млн грн. [1,2]. Практично на 80,0% у 2024 році зросло фінансування Державної служби з лікарських засобів та контролю за наркотиками (з 101,7 до 181,6 млн грн у 2024 році). Суттєво збільшилось (на 44,0%) фінансування спеціалізованої медичної допомоги, що надається закладами охорони здоров'я наукових установ та закладів вищої освіти. Як свідчать дані спеціалізованих видань, із бюджету Програми медичних гарантій в Україні на 2024 рік – 5,2 млрд грн, або 3,27% виділяється державою на реімбурсацію лікарських засобів (ЛЗ) за програмою «Доступні ліки» [3].

Програма медичних гарантій-2024 охоплює значний обсяг медичних послуг, які надаються на таких основних рівнях – первинна, спеціалізована, екстрена, паліативна допомога, а також реабілітація в сфері охорони здоров'я як дорослим так і дітям. Слід зазначити, що у 2024 році держава запланувала у переліку послуги, які пов'язані з поступовим відновлення здоров'я людей. Це послуги з реабілітації, покращення психічного здоров'я, а також принципово нові напрямки, реалізація яких дозволяє відновлювати людський потенціал держави – лікування безпліддя за допомогою допоміжних сучасних репродуктивних технологій, трансплантація). У 2024 році заплановано виконання державних гарантій з надання доступної медичної допомоги за 44 пакетами, серед яких три – є принципово новими для вітчизняної охорони здоров'я:

- «Лікування безпліддя за допомогою допоміжних репродуктивних технологій (запліднення *in vitro*)»;
- «Лікування дорослих та дітей методом трансплантації органів»;

- «Лікування дорослих та дітей методом трансплантації гемопоетичних стовбурових клітин» [3].

Планувалось також запровадити у 2024 році пакет послуг «Готовність та забезпечення надання медичної допомоги в районі проведення воєнних (бойових) дій»;

Важливе місце у кошторисі Міністерства охорони здоров'я займають питання фінансової підтримки закладів охорони здоров'я комунальної форми власності, які не надають медичної допомоги та послуги за програмами медичних гарантій. Так, на їх підтримку планується виділити субвенції у сумі 1,7 трлн грн.

У відповідності до даних, які представлені у табл. 2. масштабного розширення державної програми «Доступні ліки» у 2024 році не передбачається. При цьому, слід зазначити, що розширюватиметься виключно напрями відшкодування вартості ЛЗ, які використовуються у фармакотерапії розладів психіки та поведінки людей. На нашу думку, це обумовлено тим, що за умов війни запит на такі препарати у суспільстві дуже великий, а рівень психічних розладів поведінки поступово зростає.

Важливим є також той факт, що у Державному бюджеті України на 2024 рік суттєво збільшився обсяг фінансування окремих державних програм та комплексних заходів програмного характеру, а саме так званих «централізованих закупівель ліків». На це передбачено у 2024 році витрати 12,1 млрд грн, що на 21,0% більше порівняно з попереднім періодом. На лікування хворих за кордоном коштів у Державному бюджеті на 2024 рік не передбачено [1].

Висновки. Таким чином можна стверджувати, що незважаючи на пріоритетне місце у кошторисі країни на 2024 рік фінансування потреб країни на оборону та безпеку, що за умов війни є логічним, питання підвищення рівня доступності надання медичної та фармацевтичної допомоги населенню України не знімаються з порядку денного. Крім цього, за умов воєнного стану

уряд намагається у повному обсязі виконувати ті зобов'язання, які були покладені на нього в рамках реалізації державної політики в сфері охорони здоров'я, яка ґрунтується на гуманістичних принципах розвитку країни в цілому.

Література

1. Держбюджет–2024: загальні показники та видатки на охорону здоров'я. *Щотижневик «Аптека»*. 2023. 4 грудня, № 47 (1418). URL: <https://www.apteka.ua/article/681435> (дата звернення: 05.02.2024).
2. Закон України «Про Державний бюджет України на 2024 рік» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-20#Text> (дата звернення: 16.02.2024).
3. З 1 січня починає діяти Програма медичних гарантій на 2024 рік. Урядовий портал. Єдиний веб-портал виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/z-1-sichnia-pochynaie-diiaty-prohrama-medychnykh-harantii-na-2024-rik> (дата звернення: 03.02.2024).
4. Національна служба охорони здоров'я. Е-дані. Аналітичні панелі (Дашборди). URL: <https://edata.e-health.gov.ua/e-data/dashboard> (дата звернення: 20.01.2024).
5. Організація та економіка фармації. Ч. I. Організація фармацевтичного забезпечення населення: націон. підручник для студентів вищ. навч. закл. / А.С. Немченко, В.М. Назаркіна, Г. Л. Панфілова, К.Л. Косяченко, Л. О. Гала. Х.: НФаУ: Золоті сторінки, 2015. 360 с.
6. Організація та економіка фармації. Ч. III. Основи економіки фармації: націон. підручник для студентів вищ. навч. закл. / А.С. Немченко, Г. Л. Панфілова, В.М. Назаркіна, Л.О. Гала. – Х.: НФаУ, 2017. 272 с
7. International Pharmaceutical Federation. Pharmacist-led common ailments schemes. A global intelligence report. URL: <https://www.fip.org/file/5624> (Date of access: 28.10.2023).
8. Irene C. Improving on the accessibility and availability of Essential Drugs in Calabar metropolis, cross river state. *J Health Med Nurs*. 2016. №27. P.45-55.

9. Jonathan Cali, Marty Makinen, Yann Derriennic. Emerging Lessons from the Development of National Health Financing Strategies in Eight Developing Countries. *Health Systems & Reform*. 2018. 4. P.136-145.
10. Latifah E., Kristina S.A., Suryawati S. Overview of drug availability and influencing factors in several low, lower and upper- middle countries: a systematic review search results. *Rev Artic*. 2019. №10. P. 67-72.
11. Lekhan Valeria, Dorit Nitzan Kaluski, Jakubowski Elke, *et al.* Erica Reforming the Ukrainian health system at a time of crisis. *Eurohealth incorporating Euro Observer*. 2015. 21(2). P. 14-16.

Summary. The article presents the results of the structural analysis of the data of the State Budget of Ukraine, approved by the relevant order for 2024. We present the results of the analysis of the country's expenditures in 2024 compared with similar data in 2023, including the field of health care. A general description of the formation of the state's expenditure policy is presented and the priority areas of its implementation on the way to the implementation of medical and pharmaceutical guarantees are defined. provision of the country's population in 2024. The peculiarities of the formation of the state's expenditure policy in the conditions of the introduction of martial law in the country are outlined.

Key words: *State budget of the country, state budget expenditures, medical aid, health care system, pharmaceutical aid*